

dr hab. Jarosław Pietrow
Instytut Lingwistyki Stosowanej UW

Recenzja pracy doktorskiej
mgr **Aleksandry Jarosz**

pt. „Nikolay Nevskiy's Miyakoan Dictionary:
Reconstruction from the Manuscript and its Ethnolinguistic Analysis.
Studies on the manuscript”

Praca doktorska mgr Aleksandry Jarosz sytuuje się w tym nurcie dokonań badawczych współczesnej japonistyki, które mają na celu przywrócenie do obiegu naukowego dorobku europejskich uczonych XIX oraz pierwszej połowy XX stulecia. W końcu ubiegłego stulecia podjęte zostały z powodzeniem i uwieńczone krytycznymi reedycjami tekstów badania nad dorobkiem japonistycznym takich uczonych brytyjskich, jak William George Aston, Basil Hall Chamberlain czy Ernest Mason Satow i inni. Wszyscy ci uczeni, pionierzy japonistyki europejskiej, byli jednocześnie silnie zaangażowani w nurt modernizacji Japonii, bądź jako zaproszeni eksperci i wykładowcy nowotworzonych w nowoczesnej strukturze uczelni japońskich, bądź jako dyplomaci i oficjalni wysłannicy rządowi, czasem też kolejno w obu tych rolach. Pobyt w Japonii i bezpośredni kontakt z mieszkańcami, ich kulturą i językiem w miarę gromadzenia przez nich praktycznej oraz naukowej wiedzy, przeobrażał ich w wysokiej klasy ekspertów, zaś zdobyte w ten sposób doświadczenia niektórzy z nich mogli później wykorzystywać jako pionierzy japonistyki brytyjskiej w takich uczelniach, jak Oxford czy Cambridge.

Nie dziwi zatem fakt, że ich spuścizna badawcza budzi zainteresowanie niezależnie od faktu, iż obejmuje ona różne dziedziny wiedzy o Japonii, a prace poświęcone językowi stanowią jedynie jej fragment. Niemniej jednak dorobek odnoszący się do sfery języka ma istotne walory poznawcze i to oceniane z obydwu perspektyw, a więc jako źródło wiedzy o języku japońskim, oraz – jednocześnie – jako nie mniej istotne źródło wiedzy na temat postrzegania języka japońskiego przez badaczy europejskich. To właśnie dlatego wydawane są na nowo (wraz z krytycznymi analizami i omówieniami) między innymi dawne opisy japońszczyzny, pierwsze podręczniki, gramatyki, najwcześniejsze kompendia leksykograficzne czy słowniki.

Okazało się bowiem, że ich wartość nie ma wyłącznie charakteru dokumentacyjnego jako źródło z zakresu historii japonistyki europejskiej, ale mogą być one nadal przydatne jako bezpośrednie źródła do poznania samego języka japońskiego, i to w różnych jego odmianach

(historycznych, regionalnych, socjalnych i innych). W obrębie tych opracowań znalazły się też prace autorów brytyjskich poświęcone językowi czy też etnolektom Riukiu (por. *Essay in Aid of a Grammar and Dictionary of the Luchuan Language* Chamberlaina z roku 1895).

Analogiczne przedsięwzięcia realizowano w byłym Związku Radzieckim, gdzie po okresie odwilży chruszczowowskiej zaczęto wznawiać bądź wydawać po raz pierwszy prace japonistów i innych badaczy obszaru Azji, represjonowanych w latach trzydziestych XX stulecia, a następnie symbolicznie rehabilitowanych. Taki los spotkał właśnie prace badawcze i materiałowe uczonego rosyjskiego, folklorysty i etnografa, Nikołaja Aleksandrowicza Newskiego (Николай Александрович Невский).

Warto bowiem uświadomić sobie, że japonistyka rosyjska również kształtowała się i rozwijała w pionierskim okresie badań europejskich nad Japonią i szczególnie w końcu XIX i w początkach XX stulecia odnotowała ważne osiągnięcia naukowe, które w równej mierze, co wczesne badania brytyjskie, budzą dziś zainteresowanie. Z żalem można jednak zauważyć, że ZSRR przez długie lata odcinał się od tego dorobku granicami wyznaczanymi przez ideologiczny ogląd humanistyki, a reedycje prac Newskiego była w pewnej mierze także próbą zadośćuczynienia za popełnioną na nim zbrodnię.

Obecnie jednak możemy, na szczęście, oceniać i doceniać spuściznę naukową Newskiego w dziedzinie japonistyki oraz riukiuanistyki wyłącznie jako wkład badacza-pioniera, który swoje badania realizował bezpośrednio w lokalnym środowisku językowym.

Jako obiekt swoich analiz Autorka recenzowanej pracy obrała właśnie najważniejszy w riukiuanistycznym dorobku Newskiego zasób materiałów, który obejmuje słownictwo języków (dialektów) wysp Miyako zgromadzone przez tego badacza w trakcie jego trzech wypraw terenowych na Archipelag Riukiu w latach dwudziestych ubiegłego stulecia oraz podczas wywiadów prowadzonych z informantami w okresie, kiedy mieszkał w Osace, o czym wspomina Doktorantka, kreśląc naukową sylwetkę Newskiego i poszczególne etapy jego kariery badawczej.

Przebywając przez blisko trzynaście lat w Japonii (co wiązało się z trudną sytuacją wewnętrzną w jego ojczyźnie w związku z upadkiem imperium, pasmem klęsk w trwającej właśnie wojnie światowej, a następnie z rozpoczętą po przewrocie bolszewickim wojną domową i w związku z nasilającym się systemem represji ze strony nowych władz) Nikołaj Newski mógł prowadzić szeroko zakrojone prace badawcze na temat folklorystyki i etnografii różnych obszarów Japonii, niezależnie od swojej niełatwej niekiedy sytuacji materialnej. Stosunkowo wcześniej utracił on stypendium naukowe i, co za tym idzie, formalne związki z nauką rosyjską wiodąc żywot emigranta, co zresztą nie pozostało bez wpływu na jego późniejszy, tragiczny los (proces o szpiegostwo na rzecz Japonii, wyrok śmierci i rozstrzelanie).

Etnograficzne badania nad kulturami i językami ludów zamieszkujących ogromny obszar Syberii i Azji Wschodniej aż po Archipelag Japoński, prowadzone były przez badaczy rosyjskich a także przez objętych represjami imperium reprezentantów innych narodów, zsyłanych karnie na Syberię w drugiej połowie XIX i w pierwszych dwóch dekadach XX stulecia. Badania te (z wartymi przypomnienia nazwiskami Bronisława Piłsudskiego, Benedykta Dybowskiego, Wacława Sieroszewskiego, Ignacego Radlińskiego jako badaczy reprezentujących polskie ludoznawstwo doby rozbiorowej) tworzyły rozległy nurt naukowy skoncentrowany na badaniach etnogenetycznych, folklorystycznych, religioznawczych i językowych. Zakres tych badań wykraczał znacznie poza obszar wschodniej Syberii, a nawet poza obszar Japonii, gdyż wielu badaczy kierowało swe zainteresowania naukowe ku izolowanym społecznościom zamieszkującym także jeszcze bardzo odległe terytoria wyspiarskie. Aktywność badawcza samego Newskiego również obejmowała cały ten obszar i znalazły tu też swoje miejsce badania nad mniejszościami etnicznymi z dwóch krańców Japonii, a mianowicie Ajnów (na północy) oraz Riukiuńczyków (na południu).

Lingwistyczne pokłosie tych prac z kręgu riukiuanistyki prowadzonych przez Newskiego w ramach wypraw terenowych, jak ukazuje to Autorka rozprawy, obejmuje cenne dzisiaj zbiory leksykalne, teksty folklorystyczne, analizy tradycji kulturowej oraz fragmenty badawcze stosunkowo bliskie dociekaniom ściśle lingwistycznym, dotyczące genezy języka, związków pokrewieństwa, procesów zmian systemowych i innych zagadnień. Jednakże, w przeciwieństwie np. do spuścizny naukowej Bronisława Piłsudskiego, która doczekała się monumentalnej reedycji przygotowanej przez Promotora niniejszej rozprawy – Prof. Alfreda F. Majewicza, dorobek riukiuanistyczny Nikołaja Newskiego pozostaje do tej pory nieopublikowany.

W roku 1978 ukazał się co prawda, jako niewielka część całości, zbiór tekstów zatytułowany *Folklor wysp Miyako* («Фольклор островов Мияко»), wydany przez Lidie Gromkowską, i można powiedzieć, że był to ważny wyłom w dziedzinie udostępniania spuścizny Newskiego (jeśli pominąć w tym miejscu publikację jego prac ajnologicznych oraz dialektów rdzennych mieszkańców Tajwanu a także publikacji dotyczących języka z obszaru Chin), ale większość zgromadzonych zasobów leksykalnych i materiałów roboczych dotyczących języków (dialektów) Miyako pozostawała dotychczas w rękopisie i poza efemeryczną publikacją w formie faksymile nie była objęta gruntownymi badaniami filologiczno-redakcyjnymi.

Jest zatem wielką zasługą Autorki rozprawy, że podjęła wymagający wysokich kompetencji trud badawczy i poza gruntownym przepracowaniem, zrekonstruowaniem i uporządkowaniem materiałów Nikołaja Newskiego, dzięki czemu mógł on obecnie przybrać o wiele dojrzałą postać źródłowego słownika dialektalnego, z nawiązką zrealizowała swoje własne zamierzenia naukowe, polegające na dogłębnej analizie systemowej języków

(dialektów) Miyako. W zasadzie można stwierdzić, że Autorka rozprawy wykorzystwała w maksymalnym zakresie pozostawione przez Newskiego materiały i na ich podstawie opisała na nowo językowy obszar Miyako.

Jak słusznie podkreśla mgr Jarosz, wartość tych materiałów źródłowych jest dla riukiuanistyki tym większa, że wywodzą się one z okresu, kiedy japonizacja języka i silne uwarunkowania bilingwistyczne nie wpływały jeszcze tak znacząco na kształt języka mieszkańców Miyako. Stan zarejestrowany przez Newskiego jest z pewnością stanem znacznie bardziej oryginalnym, rzeczywistym, żeby nie powiedzieć „czystym”, ugruntowanym w dobie jednojęzyczności Wysp Riukiu, a więc w okresie, gdy język Miyako funkcjonował jako pierwszy i główny etnolekt na tym obszarze, niezależnie od różnych kontaktów z ludami i językami zewnętrznymi.

Chciałbym przychylić się tutaj do określeń przyjętych przez Autorkę rozprawy, a dotyczących trybu nazywania omawianych w jej rozprawie etnolektów czy też regiolektów w duchu etnolingwistycznym, a nie dialektologicznym. Wypada w tym miejscu bowiem zgodzić się z sugestią Adama Weinsberga, że lingwista jako taki nie powinien sam rozstrzygać kwestii dotyczącej tego, czy jakiś etnolekt bądź regiolekt powinien mieć status języka czy raczej dialektu i jedyne, co może uczynić, to przychylić się do zdania, jakie w tej kwestii podzielają jego użytkownicy. Sam Newski, będąc etnografem, w nawiązaniu do zapatrywań lingwistycznych, raczej kierował się dialektologicznym podejściem do tego zagadnienia i posługiwał się umownie przyjmowanym rosyjskim terminem *зоноп*, będącym ekwiwalentem polskiego *gwara*. W tym sensie postawa tego badacza, jako etnografa uwzględniającego w swoich badaniach także dziedzinę dialektologii jako podstawę metodologiczną w gromadzeniu i analizowaniu materiału językowego, nie wiąże się bezpośrednio z przybierającą niekiedy bardziej żywiołowy charakter dyskusją na temat socjolingwistycznego statusu badanych przezeń etno- czy też regiolektów.

W debacie na temat tego, czy dialekty Riukiu są częścią językowego obszaru japońszczyzny – na takiej samej zasadzie jak np. dialekty Kiusiu – czy też powinny być traktowane jako tworzące niezależny wobec japońszczyzny pod względem statusu socjolingwistycznego obszar językowy, wysuwane są różne argumenty, za i przeciw. Doktorantka odnosi się do tej dyskusji w swojej pracy zwracając uwagę na narodowo-patriotyczne podłoże traktowania dialektów Riukiu jako dialektów języka japońskiego. Zgodnie z tym, co wspomnieliśmy wyżej, rozstrzygające sądy lingwistów nie wydają się być pełni uprawnione, gdyż w kwestii poczucia narodowego mieszkańców Archipelagu Riukiu nie można dopatrzeć się żadnych wyrazistych deklaracji całkowitej odrębności narodowej. Przy tym z drugiej strony, w dialektologii języka japońskiego dialektologia Riukiu pozostaje niezwykle istotną częścią wiedzy źródłowej na temat dziejów japońszczyzny, procesów historycznych i cały szereg zjawisk i własności systemowych obserwowanych w dialektach

Riukiu jest traktowany jako kontynuanty bądź też dyskontynuanty archaicznych procesów językowych lub ujmowanych w typowo dialektologicznym rozumieniu jako archaizmy albo innowacje w stosunku do wspólnego pnia. W dialektologii języka japońskiej w odniesieniu do podziału obszaru dialektalnego japońszczyzny wciąż bowiem przyjmuje się jako podstawę klasyfikację Tōjō Misao, zgodnie z którą dialekty Riukiu wyodrębniają się od głównego obszaru dialektalnego japońszczyzny i w jego ujęciu obejmują trzy główne ugrupowania dialektów, a mianowicie Amami-Ōshima, Okinawa oraz Sakishima. Główne terytorium dialektalne, zwane Hondo hōgen obejmuje trzy wielkie ugrupowania, a mianowicie dialekty Kiusiu, dialekty zachodniojapońskie oraz dialekty wschodniojapońskie. Świadomość tego, że dialekty Riukiu – występujące zresztą pod trzema określeniami, a mianowicie *Ryūkyū hōgen*, *Ryūkyūgo* oraz *Nantō hōgen* – są zasadniczo odrębne od obszaru *Hondo*, jest powszechna. Podobnie rzecz się ma ze świadomością tego, że na obszarze Riukiu dialekty Amami-Ōshima oraz dialekty Okinawy przeciwstawiają się bardzo wyraźnie dialektom Miyako oraz Yaeyama.

Dlatego też można ze zrozumieniem przyjąć wstrzeźliwość Doktorantki w stosunku do używanego powszechnie w japońskiej terminologii określenia *hōgen* i preferowanie przez nią etnolingwistycznych określeń *regiolekt* bądź *etnolekt* (por. str. 153-160). W tym wypadku jednak nie da się odnieść do tej kwestii w sposób niekonfrontacyjny, dlatego że potraktowanie dialektu Miyako jako języka należącego do rodziny języków japońskich (czyli spokrewnionego z japońskim) może prowadzić w oczywisty sposób do usunięcia riukiuanistyki z dziedziny językoznawstwa japonistycznego. Trzeba też pamiętać, że wszelkie podziały japońskiego obszaru językowego na mniejsze jednostki klasyfikacyjne są w oczywisty sposób hipotezami, w dodatku na ich kształt współcześnie może wpływać coraz wyraźniej rysująca się opozycja między lingwistyką diachroniczną i dialektologią z jednej strony, a etnolingwistyką, socjolingwistyką i antropologią lingwistyczną z drugiej.

Struktura rozprawy, która została podzielona na trzy główne części, przedstawia się w sposób nader przejrzysty.

W pierwszej części mgr Jarosz prezentuje riukiuanistyczny dorobek Newskiego w postaci materiałów źródłowych do badania wysp Miyako. Znalazła się tu zatem sylwetka badawcza autora, chronologiczny opis jego wypraw i działalności badawczej a także szczegółowy opis zebranego i usystematyzowanego materiału leksykalnego, sposobu jego zapisu i opisu, autorskich notacji i dywersyfikacji haseł z punktu widzenia ich przynależności dialektalnej i językowej.

Druga część rozprawy obejmuje bezpośrednią analizę systemu fonologicznego, morfologicznego, składniowego oraz leksykalnego języka Miyako, która jest dokonana przez Autorkę próbą samodzielnej rekonstrukcji całościowego obrazu językowego tego obszaru dialektalnego. Praca wykonana przez mgr Jarosz polegała nie tylko na porządkowaniu, systematyzacji i analizie całego korpusu leksykalnego i zasobu tekstów, zebranych przez

Newskiego, ale przede wszystkim na odtworzeniu maksymalnie kompletnego obrazu tej odmiany terytorialnej dialektów Riukiu, na jaki tylko pozwalają „Materiały Newskiego”. Uwzględnione tu zostały zatem cztery regiolekty, a mianowicie Hirara, Sawada-Irabu, Sarahama-Ikema oraz Tarama a także ogólny kształt systemu fonologicznego dialektów wysp Miyako. Uwzględnia też Doktorantka tradycyjnie stosowaną w dialektologii japońskiej metodę konfrontowania systemu fonologicznego systemu Miyako z fonologią standardowej odmiany języka japońskiego obszaru zwanego *Hondo*, na zasadzie ekwiwalencji. Jednakowoż charakter tej ekwiwalencji wymagałby jakiegoś komentarza, gdyż w oczywisty sposób ma ona z perspektywy etnolingwistyki a inny z perspektywy dialektologii.

Uważny czytelnik tego rozdziału niewątpliwie dostrzeże bardzo liczne analogie strukturalne między dialektami Miyako a japońszczyzną klasyczną, przy czym niektóre z tych analogii mogą się odnosić do późniejszych etapów rozwojowych japońszczyzny. Cała ta problematyka zresztą musi mieć charakter diachroniczny, gdyż liczne formy miyakońskie wyglądają na niewątpliwe kontynuacje stanu starojapońskiego, jak np. kontynuacje klasycznojapońskiej formy *-woba* będącej połączeniem wykładnika biernika *-wo* z wykładnikiem emfaticznego topiku *-ba*. Nie byłby to zatem ani dyskordant ani innowacja miyakońska. Warto pamiętać bowiem, że wykładniki przypadku w dawnej japońszczyźnie przedstawiały się zgoła odmiennie od stanu współczesnego. Z tego względu niezwykle interesującą wartość poznawczą mają historyczne badania nad wykładnikami gramatycznych funkcji nominalnych części mowy, podobnie jak badania nad klasycznojapońskim i historyczno-dialektalnym systemem koniugacji. Fakt, że różne kategorie koniugacyjne starojapońskie i współczesno-japońskie mają swoje symetryczne ekwiwalenty, np. jeśli chodzi o kategorię ewidencjalności czy kategorię stopnia pewności sądu, może być wielce zastanawiające. Można tu zauważyć wiele wspólnych tendencji gramatyzacyjnych, które z pewnością zasługiwałyby na pełniejszą dyskusję. Monografia językowego systemu miyakońskiego stworzona przez Autorkę rozprawy na podstawie materiału językowego zebranego przez Newskiego dostarczyć może niezwykle cennych i pouczających obserwacji w tej właśnie dziedzinie.

Część trzecią pracy wypełniają oceny poznawczej wartości „Materiałów Newskiego” w riukiuanistyce, w etnolingwistyce oraz w dziedzinie utrwalania wiedzy na temat folkloru i kultury życia codziennego mieszkańców Miyako. Autorka rozprawy zarysowuje tutaj i podkreśla rozmaite pożytki poznawcze, których dostarczają teksty i zasoby folklorystyczne oraz zasoby leksykalne zgromadzone przez Newskiego i stara się skonfrontować ich wartość naukową oraz źródłową z innymi opracowaniami dotyczącymi dialektologii i etnografii wysp Miyako, oraz szerzej, obszaru Riukiu. Podejmuje też sama własne próby interpretacji frazeologicznej i folklorystycznej części zbiorów Newskiego. Dotyczy to interpretacji przysłów, zagadek oraz metafor i metonimii jako środków onomazjologicznych w wybranych

kategoriach leksykalnych. Uwzględnia również jako charakterystyczną część leksykonu miyakoński system stopni pokrewieństwa, będący wartościowym źródłem poznawczym o charakterze socjoantropologicznym.

I w tym miejscu dość zagadkowo jawi się charakterystyczna nieobecność w obrębie przywoływanych w bibliografii rozprawy i wykorzystanych opracowań pewnej polskiej monografii opublikowanej w roku 2010, a stanowiącej etnolingwistyczny opis dialektu wyspy Ikema na szerokim tle riukiuanistycznym. Autorka tej monografii, polska japonistka i lingwistka z Uniwersytetu Jagiellońskiego, prowadziła swoje badania terenowe na tym właśnie obszarze w latach 1998-1999. Ciekaw jestem, czy Doktorantka wie, kogo mam na myśli. Nie potrafię sobie wytłumaczyć tej rzucającej się w oczy absencji, co zwraca uwagę szczególnie w sytuacji, gdy badaczy obszaru Riukiu w polskiej japonistyce mamy jedynie troje (wliczając w to oczywiście Doktorantkę), w Europie byłoby ich zapewne o kilka osób więcej, ale nawet i w takim wypadku jest to niewątpliwie mikrosocjeczność naukowa w każdym sensie tego terminu.

Dodać też muszę, że wzmiankowana tutaj badaczka polska opublikowała też kilka artykułów na tematy bezpośrednio związane z treścią niniejszej rozprawy, na tematy takie jak: status dialektu Ikema na tle innych dialektów riukiuańskich, klasyfikacje dialektów języka japońskiego z uwzględnieniem dialektów Riukiu, własności systemowe gwary Shodon z wyspy Kakeroma oraz etnogeneza Riukiuańczyków w świetle danych archeologicznych i paleoantropologicznych. Mam nadzieję, że ta intrygująca zagadka zostanie rozwiązana.

Tym bardziej chciałbym poznać powód tej nieobecności jak też i opinię Doktorantki na temat tego, nieuwzględnionego tutaj, opracowania. Książka ta bowiem zawiera bardzo symetrycznie utrzymaną w stosunku do recenzowanej rozprawy analizę systemu fonologicznego i fonetycznego dialektu Ikema. Pewne podobieństwo metodologiczne można też zauważyć w podejściu do dialektu, gdyż autorka monografii o dialekcie Ikema w szerokim zakresie opisuje środowisko geograficzne, kulturowe oraz kwestie etnograficzne wyspy. Mimo to, pozostaje na gruncie dialektologii japońskiej, podczas gdy Autorka recenzowanej tu rozprawy zdaje się zmierzać w kierunku całkowitego wyodrębnienia dialektów Miyako od dialektów obszaru japońszczyzny. Pozostaje to, jak się wydaje, w pewnej sprzeczności, z założeniami samego Nikołaja Newskiego i dyskusja na ten właśnie temat mogłaby być również wielce obiecująca.

Nie w pełni jasne jest również, deklarowane przez mgr Jarosz, dążenie do wyodrębnienia pierwotnych cech regio- czy też etnolektu Miyako w odróżnieniu od jego cech wtórnych, ukształtowanych w kontakcie z japońszczyzną. Ciekaw więc jestem, jak z tej perspektywy ocenia Doktorantka status i kształt rodzimych liczebników miyakońskich z uwagi na ich niewątpliwą bliskość z ogólną japońszczyzną (podobnie jak liczebników sino-miyakońskich). Jeśli nie są to kontynuowany historyczne, ani dyskontynuanty, to czy w takim

razie miałyby to być późniejsze zapożyczenia? Sądząc po całości dokonań badawczych Autorki rozprawy, dialektologiczne – a bardziej jeszcze etnograficzne – materiały językowe zgromadzone przez Newskiego zostały inkorporowane do nowej koncepcji etnolingwistycznej, w której miyakoński w wyraźny sposób ma się przeciwstawiać historyczno-porównawczo definiowanemu obszarowi dialektalnemu jako odrębny mikrojęzyk, co prawda spokrewniony z japońszczyzną. Jest to z pewnością koncepcja dyskusyjna. Wydaje się, że etnolingwistykę w takiej perspektywie i w takiej praktyce badawczej niezwykle trudno byłoby pogodzić z całym nurtem dialektologii opartej na klasycznej metodzie historyczno-porównawczej. O wiele bardziej czytelnie rysowałaby się tutaj socjolingwistyczna metodologia, akcentująca społeczne, środowiskowe i kulturowe własności kształtujące terytorium danego etnolektu.

Warto pamiętać, że wszelkie klasyfikacje genetyczne i postulaty powoływania nowych rodzin językowych są zawsze jedynie interpretacjami, które muszą być w jakiś sposób weryfikowalne. Jeżeli ograniczają się one jedynie do postulatów o charakterze bardziej etnolingwistycznym niż historyczno-porównawczym to w o wiele mniejszej mierze mają one charakter faktograficzny i mogą być traktowane jedynie jako hipotezy. Obszar archipelagu Riukiu jest dla takich badań obszarem z pewnością bardziej złożonym, gdyż jego wyspiarski charakter sprzyjał niewątpliwie przez całe stulecia wzajemnej izolacji poszczególnych dialektów, co istotnie wpływało na ich rozwój oraz wzajemne kontakty. Mimo to jednak historyczne związki z japońszczyzną są tu przecież bardzo wyraźnie obserwowalne z pewnością jako rezultat rozpadu pierwotnego japońskiego obszaru językowego, przy czym nie można wykluczyć tutaj wpływu późniejszych kontaktów z japońszczyzną z obszaru Hondo. Obszar Riukiu zresztą, w okresie, gdy archipelag ten stanowił odrębne królestwo, był wystawiony na wpływy kontaktów z innymi językami, w tym także z różnymi odmianami chińszczyzny.

Osobną a zarazem integralną część rozprawy stanowi także zrekonstruowany przez mgr Jarosza słownik miyakoński Nikołaja Newskiego załączony w formie elektronicznej w postaci pliku PDF. Zawiera on hasła miyakońskie w układzie alfabetycznym wraz z przekładem na język japoński oraz rosyjski, wszędzie tam, gdzie został on dodany. Jest to niezwykle cenne, całościowe opracowanie rękopisu Newskiego w zasadzie gotowe do publikacji. Warto w tym miejscu nadmienić, że sam słownik w tej postaci zawiera aż 713 stron, co imponującym wprost wkładem pracy Doktorantki.

Na pozytywną ocenę zasługuje niezwykle staranna redakcja tekstu rozprawy z wyrazistym podziałem na poszczególne części, z dokładnym wyodrębnieniem tła biograficznego i faktograficznego, obudowy metodologicznej oraz właściwej części opisu. Zamieszczony w rozprawie materiał językowy zaczerpnięty z prac Newskiego został przez Doktorantkę niezwykle pieczołowicie przeredagowany, opracowany i zanalizowany a także uporządkowany w postaci wykresów, tabel i rozmaitych schematów. Dotyczy to również

niezwykle konsekwentnie opracowanej i stosowanej transkrypcji fonetycznej form i wyrazów materiału językowego z wysp Miyako w odniesieniu do wszystkich komponentów opisu: fonologicznego, morfologicznego, leksykalnego oraz składniowego. Każdy, kto miał do czynienia z japońskimi źródłami leksykograficznymi w transkrypcji opartej na katakanie, wie dobrze, jak trudnym zadaniem jest nie tylko sama analiza, ale choćby czysta reprodukcja takich form.

Obok tego znalazły się w rozprawie różne, porządkujące materiał, indeksy (geograficzny, nazwisk, rzeczowy oraz zdań przykładowych) a także część w postaci pięciu aneksów, zawierających m.in. spis niepublikowanych materiałów Newskiego, usystematyzowaną listę skrótów i adnotacji stosowanych przez samego autora czy listę przestarzałych symboli fonetycznych wraz z ich odpowiednikami w współczesnym alfabecie fonetycznym IPA.

Do niewątpliwych zalet edytorskich zalet rozprawy należy też niezwykle staranne wprowadzanie wykorzystanych pozycji bibliograficznych, system odsyłaczy i komentarzy, co sprawia, że dokumentacja naukowa rozprawy jest precyzyjna, poręczna w odbiorze i przydatna dla czytelnika. Warto też odnotować, że w bibliografii znalazły się też trzy własne opracowania naukowe Doktorantki oraz jedno opracowanie współautorskie, co świadczy o tym, że jest ona – mimo młodego wieku – aktywna badawczo w obranej przez siebie dziedzinie.

Z uwagi na niewątpliwie oryginalny wkład badawczy Autorki rozprawy do podjętego w rozprawie zadania polegającego nie tylko na wykonaniu kompletnych prac przygotowawczych do reedycji słownika miyakońskiego Nikołaja Newskiego w postaci gotowej wersji elektronicznej, ale także ze względu na zrealizowanie własnego projektu naukowego, polegającego na stworzeniu monograficznego opisu miyakońskiego systemu językowego na wszystkich jego głównych płaszczyznach w oparciu o materiał z archiwum Newskiego, pracę doktorską mgr Aleksandry Jarosz należy ocenić niezwykle pozytywnie.

Stanowi ona zasadnicze przejście od dominującego w czasach Newskiego etnografizmu i tradycyjnej dialektologii obszaru języka japońskiego do etnolingwistyki jako nauki zajmującej się językami mikrospołeczności w ich wymiarze autonomicznym i zarazem dyscypliny naukowej, która swoje cele społeczne upatruje w ochronie i rewitalizacji takich zagrożonych w swoim istnieniu systemów komunikacyjnych. Dowodzi tego niewątpliwie trzecia część rozprawy opracowana przez Doktorantkę właśnie w pełni etnolingwistycznie. W części tej bowiem zarysowana została przydatność spuścizny naukowej Newskiego w dziedzinie okinawianistyki dla dalszych prac, które mogą się okazać użyteczne w dziele utrzymania miyakońskiego w gronie regiolektów Okinawy i umocnienia posługującej się nim społeczności użytkowników poprzez głębsze poznanie zabytków twórczości ludowej, podłoża kulturowego, obyczajowości i ochrony tej sfery przed nieuchronnie unifikującym

wpływem japońszczyzny ogólnej, płynącym ze szkolnictwa, administracji oraz środków masowego przekazu.

Podsumowując niniejszą ocenę, stwierdzam, iż przedłożona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Aleksandry Jarosz z wielkim naddatkiem spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom tego typu i pozwalam sobie przedstawić Radzie Wydziału Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza wniosek o dopuszczenie jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie chciałbym też, biorąc pod uwagę wartość merytoryczną rozprawy oraz jej walory naukowe, zgłosić wniosek o wyróżnienie rozprawy. W moim przekonaniu nie tylko przygotowany przez Doktorantkę sam słownik Newskiego, ale również Jej rozprawa, jako odrębna monografia naukowa, zasługują na niezwłoczną publikację.

Jawostaw Retaw

Warszawa, dnia 21 kwietnia 2016 r.